

הליכות עולם לוי

לעילוי נשמת ר' יהודה לוי ז"ל

(חבקות ג' ו')

פרשת וישלח

זמן ר"ת	צאת השבת	חלוקת נרות לחג	לוח אור החיים
17:44	17:10	16:19*	י-ם
17:39	17:08	16:17	ת"א
17:39	17:08	16:17	חיפה
17:43	17:10	16:19	ב"ש

* לנותרים 40 דק': 15:59

מתעבר על ריב לא לו

והויכוח עימהם הוא ויכוח דתי, איזה דת נכונה וצודקת, ולכן יעקב רוצה לקבל הודאה על הבכורה והברכות, ואמנם הוא מוציא הודאה משרו של עשו במפגש ובמאבק שנערך עימו במעבר יבוק, ולמחרת הוא מקבל הסכמה מעשו, אבל עדיין יודע יעקב שכל דברי עשו הינם לעת עתה רק על הברכות אבל עדיין הוא טוען שהוא הבכור, ויבוא זמן ויערער מחדש על הבכורה.

וכמו שנייכח בסוף פרשתנו שכאשר נפטר יצחק אבינו בן מאה ושמונים שנה, ובניו יעקב ועשו באים לקבורו, ובאותה העת הם בני מאה ועשרים שנה ואומרת התורה (ל"ה כ"ט) וַיָּגַע יַעֲקֹב וַיִּנְמָת וַיֹּאמֶר אֵל עַמּוּי וְעָשָׂה אִתּוֹ עֲשׂוֹ וַיַּעֲבֹר בְּנֵיו, והלא אצל ישמעאל למדנו שעשה תשובה ממה שהקדים בקבורת אברהם אבינו את יצחק אליו, ללמד שהוא היורש האמיתי ולא זכות הקדימה, ואילו אצל עשו אע"פ שמכר את הבכורה והודה על הברכות, בכל זאת אינו נותן ליעקב להקדימו, להראות שהוא הבכור. [ולכן הוא גם מערער על מערת המכפלה ורוצה הוא להקבר שם, ואולם יעקב קנה את המקום וכומו שמוכר ברש"י (בראשית נ' ה') ואולם בכל זאת כאשר באו לקבור את יעקב עמד עשו ועיכב עד שהרגו חושים בן דן, (כמובא בסוטה י"ג).] וזה מה שאמר רבותינו (מגילה י"א.) על הפסוק בסוף פרשתנו (ל"ו מ"ג) הוא עשו אבי אדום, הוא עשו ברשעו מתחילתו ועד סופו, שכידוע רשעותו היתה שביזה את הבכורה ולאחר מכן אינו נותנה ליעקב ורודף אחריו על כך, ומזה לא עשה תשובה לעולם ואפילו בשעת מותו].

אלא שא"כ מה הטענה כלפי יעקב, הלא הוא עשה דבר נכון ודאג לזרוע אחריו, ומהמדרש מבואר שהקב"ה בא אליו בטענה, ואם ה' בא בטענה בודאי שהיא נכונה יותר ממחשבתו של יעקב, ונראה כאשר נדקדק מפסוק אחד שממנו באו בטענה ליעקב במדרש (שם ג') מפסוק במשלי (כ"ו י"ז) מְחֹזֵק בְּאָזְנוֹ כֶּבֶד עֹבֵר מִתְעַבֵּר עַל רֵיב לֹא לוֹ, ומשמע שמריבה ישנה, רק שהיא אינה שייכת לו, ונראה שהקב"ה אומר לו יעקב, יעקב זו מריבה שלי עם עשו, והוא מה שהראה לו בחלום ביציאתו לגלות, את גלות עשו שעולה ולכאורה אינה יורדת, והוא נבהל, ועליה אמר לו הקב"ה את הפסוק מן ההפסטה שלנו, המדברת כולה על מפלתו של עשו בקרוב, אִם תִּגְבֹּהַּ פְּנֵיךָ וְאָם בֵּין פֹּקְבִים שָׁיִם קָנָה מִשָּׁם אוֹרֵיךָ וְאָם ה' (עובדיה א' ד'), והיינו אני אלחם בו אני אוריד אותו מהיכן שיהיה, חבל על הזמן שלך.

וכל זה רומז לנו בני יעקב, כמו שעד הרגע האחרון עשו נלחם למרות שקנו ממנו הכל ונתנו לו וריצו אותו והודה על האמת שהכל ליעקב, כך גם בני פלשתים (הנקראים כיום פלישתנאים) שהם מבני בניו של עשו הרשע [שהם יושבים במקומו והם מורעו שעשו התחתן עם בת ישמעאל], ילחמו עד הרגע האחרון שלהם, ולמרות שתיתן להם לתעשה מעל ומעבר, וכמו שאנו רואים בעיינינו כיום, שכל מה שעושים עם ישראל לבני עשו אינו עוזר, מלמדים אותם ומקדמים אותם בכל מיני תפקידים ומפלים אותם לטובה, וכל מה שנותנים להם אינם מוכנים ורוצים את כל הארץ, אבל סופם כאביהם שיכריתם הקב"ה מן העולם,

וְהָיָה בֵּית יַעֲקֹב אֵשׁ וּבֵית יוֹסֵף לִבְהֵמָה וְבֵית עֲשָׂו לְקֹשׁ וְדָלְקוּ בָהֶם וְנֶאֱכָלוּ, וְלֹא יִהְיֶה עֲרִיד לְבֵית עֲשָׂו כִּי ה' דָּבַר (עובדיה א' י"ח), ה' יזכנו לראות זאת במהרה בימינו.

בסוף הפרשה שעברה קראנו על יציאתו של יעקב מחרן לארץ ישראל, על רדיפתו של לבן אחריו והברית שכרת עמו שלא יעברו את הגלעד לרעה, והנה פרשתנו פותחת בהמשך דרכו של יעקב לארץ ישראל, אלא שכאן הוא עוצר ולפני שמגיע הוא שולח שליחים אל עשו אחיו להודיע לו שהוא מגיע, ואז הוא שומע שעשו בא לקראתו עם ארבע מאות איש, יעקב נבהל ומכין עצמו לדורון תפלה ומלחמה.

ואמנם רבותינו ראו מהלך זה בעין רעה ואמרו על כך במדרש (בראשית רבה פרשה עה פסקה א' ב' וג') אמר לו הקב"ה לדרכו היה מהלך והיית משלח אצלו ואומר כה אמר עבדך יעקב? והסמיכו את זה על כל מיני פסוקים, ולכאורה באמת יש להבין את מעשיו של יעקב אבינו, האם הוא לא חשב על כך מה לי לעורר את הדוב.

ואפשר לומר שיעקב לא היה יודע שעשו הולך לדרכו ואינו בא אליו, ואם נאמר שיעקב יסתיר את ביאתו לבית אביו מעשו לפחות עד שיגיע אל אביו, הרי הוא יודע שלבן יספר לו, ומה גם שרצה בחיים חיותו של אביו לגמור את הססוך בינו לבין אחיו, בידועו שכל זמן שאביו קיים הוא לא יהרוג אותו.

ונראה עוד שביציאתו לגלות הובטח יעקב בחלומו על ידי ה' יתברך (בראשית כ"ח ט"ו) וְהָיָה אֲנִי עִמָּךְ וְשָׁמַרְתִּיךָ כָּל־אֲשֶׁר תֵּלֵךְ וְנִשְׁבַּתִּיךָ אֶל הָאָרֶץ הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ עַד אֲשֶׁר אִם עָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לָךְ, ואמר יעקב שמלשון הברכה מבואר שהקב"ה מלווה אותי עד שאגיע אל ארץ ישראל חזרה, וא"כ זה הזמן עוד לפני שאשוב להפגש עם עשו ולגמור את המחלוקת הזו, ובודאי שה' ישמור אותי. [אלא שלאחר מכן בשומעו שהולך לקראתו וארבע מאות איש עמו נכנס לו פחד שמא ח"ו גרם החטא וכומו שפירשו רבותינו (ברכות ד.) והתבטלה ההבטחה].

ואולם נראה שיש כאן משהו עמוק הרבה יותר, והנה כידוע כאשר יצא יעקב לחרו, בדרתו ראה בחלומו סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה ומלאכי אלוקים עולים ויורדים בו, ואמר רבותינו שהראו לו את כל הגלויות, וא"כ ההבטחה שנאמרה לו באותו חלום, כי לא אעזובך עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך, איננה משהו אישי ליעקב בלבד, אלא זו הבטחה לכלל ישראל, ופירושה שעם ישראל יחזרו מן הגלויות אל הארץ הקדושה.

ונתבונן יותר, כאשר היה יעקב בגלות אצל לבן, לבן ביקש לעקור את הכל, ומתי זה אירע ממש לפני הסוף, בכך מרמז לעם ישראל שבסוף גלותם יהיו הצרות הכי קשות ושם יבקשו לעקור את הכל, ומשם הוא הולך אל הארץ ויוזם את הפגישה עם עשו, ובאמת לא מתוך מחשבה על עצמו אלא מתוך מחשבה על כלל ישראל בדור האחרון, שאם הוא מכניע אותו פה כעת, בלית ברירה הוא יכנע בבוא הזמן בדור האחרון, וזוהו הוא גם מרמז לנו שהוא יהיה האחרון ברשימת הגלויות, וכמו שאנו רואים באמת שגלות בכל יון ופרס ספו תמו, אבל גלות רומי שהיא גלות אדום עד היום ממשכה, ורק כשיכרתו יהיה ה' למלך, וכמו שנאמר (עובדיה א' כ"א) וְעָלוּ מוֹשְׁעִים בְּהָרַיִם לְשִׁפְטֵי אֶת הַר עֲשָׂו וְהָיָה לָהּ הַמְּלוּכָה.

והנה יעקב יודע שכל השנאה של עשו כלפיו היא מפני הבכורה ועימה הברכות שלקח מעשו [אמנם ע"פ דין אך לדעת עשו במרמה], זאת אומרת שעשו רוצה להיות שותף בכל ההבטחות של יעקב או יותר נכון לקחת אותם לעצמו בלבד, ולכן נראה שגלות זו בשונה מכולם יש להם ענין בארץ ישראל, ובכל המקומות הקדושים לנו,

טעון גניזה | נא לא לקרוא בשעת התפילה וקריאת התורה!

הוצאת חן אמריאן בת חבל, ולחברתו המיר ברכה זבל בני משפחתו הישמרם ויחיים, להצלחת כלל ישראל הנמצאים בכל מקום ואתר, ה' ישמרם ויצילם מכל צרה ופגע.

מחנות
לוח ניסן
מסכים וידידותיים
למתי נמכת וישיבת
077-2233565

הליכות וזהלכות

אל תיקרי הליכות אלא הלכות (נידה ע"ג).

הליכות למוצאי שבת (המשך, הבדלה)

ע. וכן ראיתי שכתב בספר כף החיים (סי' רצ"א אות י"ז) להוכיח מדברי מהר"י צמח, וסיים: נמצא שלפי דברי האר"י ז"ל אינו אסור לשתות מים כי אם רק בין השמשות ותו לא, וכן מנהג העם. ע"כ. וא"כ אחר שהתפלל ערבית קודם הבדלה אין שום איסור גם לפי רבנו האר"י לשתות מים, ומה גם שכל זה לא נזכר בשער הכונות שעליו אנו סומכים. [וכן נראה מדברי הבא"ח (ש"ש ויצא אות י"ט) שכתב: ודע דלא נאסרה השתיה מדינא אלא רק ביין ושכר ושאר משקים, אבל מים מותר, מיהו יש מחמירין במים מטעם אחר. עכ"ל. ובודאי כונתו למה שהובא בפע"ח שמיתתו באסכרה, ונראה שמבין שמדובר לאו דוקא בין השמשות, ובכל זאת לא כתב לחוש לזה רק יש מחמירים, ונראה שאינו סומך על זה להלכה מפני שלא הוזכר בשער הכונות]. ולכן נראה שאין מקום להחמיר ולאסור לשתות מים אחר צאת הכוכבים קודם הבדלה. [ועיין בחזו"ע שבת (ב' ע"א שצ"ג) שכתב טוב להחמיר ולא לשתות מים, מחמת דברי רבנו האר"י הללו, אבל לפי האמור נראה שכל זה דוקא בבין השמשות. ואמנם בתשובות הגאונים (שערי תשובה סי' פ) שהביא מוכח שקודם הבדלה אפילו אחר צאת הכוכבים אין לשתות, מ"מ לא הוזכר שם מים, ואולי אוסרים שאר משקים ולא מים וכדברי הגמרא, ואע"פ שהוא דחוק בלשונם, עדיף לדחוק בלשונם מאשר לעשותם חולקים על פשט הגמרא. ואולם בספר כף החיים (סי' רצ"ט אות ו') הביא דברי הגאונים הללו והוסיף ממדרש תלפיות (ענף הבדלה) שאסור לשתות מים קודם הבדלה, מ"מ כבר הבאנו בשמו לעיל שלא חש לדבריהם והעיד שכך המנהג, ומה שכתב בסוף דבריו שכן כתב רבנו האר"י כונתו על סוף דברי המדרש תלפיות שאם היה בסעודה יכול לשתות מים. ודו"ק].

עא. מבואר בגמרא (שבת ל"ה) שכוכב אחד עדיין יום הוא, שני כוכבים בין השמשות, שלוש כוכבים ודאי לילה, וג' כוכבים אלה לא גדולים שנראים ביום ולא קטנים שאינם נראים אלא בלילה, אלא כוכבים בינוניים, וכן פסק הרמב"ם (פ"ה משבת ה"ד), ואולם רבנו יונה (על הר"ף ברכות א. ד"ה והא) כתב: שמכיון שאין הכל בקיאים להבדיל בין גדולים לבינוניים (כך היא הגירסא בב"י כאן, ועיין מאמר מרדכי סי' רצ"ג אות ב'), לכן צריך להזהר במוצאי שבת שלא לעשות שום מלאכה עד שיראו ג' כוכבים קטנים, ואם הוא יום מעונן ימתין עד שיצא הספק מלבו. וכתב הר"ן (על הר"ף שבת ט"ו. סד"ה אמר רבה) שמשום תוספת מחול על הקודש צריך להמתין עד שיהיו הג' כוכבים רצופים ולא מפוזרים. וכן פסק השו"ע (סי' רצ"ג סעי' ב'): צריך לזהר מלעשות מלאכה עד שיראו ג' כוכבים קטנים, ולא יהיו מפוזרים אלא רצופים, ואם הוא יום מעונן ימתין עד שיצא הספק מלבו. עכ"ל. וכן פסק החסד לאלפים (סי' רצ"ג סעי' ב') וכתב שהוא קרוב לחצי שעה אחר צאת הכוכבים, וכן מתבאר מדברי הבא"ח (ויצא אות א'). וכ"כ בכה"ח (סי' רס"א סוף אות א'), ע"ש. ואולם כל זה כדעת הגאונים שכבר נהגו כמותם כל ישראל, אבל דעת מרן הגר"ע זצ"ל (נתבאר בהרחבה בשו"ת יבי"א ח"ב סי' כ"א, ובהליכות עולם ח"ג עמ' ק"מ ואילך) שראוי ונכון למי שיכול להחמיר כדעת רבנו תם הסובר שמהשקיעה הראשונה עד לצאת הכוכבים יש ד' מילין, והם שבעים ושתיים דקות אחר השקיעה, (עיין במה שהארכנו ביטתו בהליכות ליל שבת הלכות ג' וד'), מאחר שרבים מהראשונים פסקו כמותם, וכן דעת השו"ע (סי' רס"א סעי' ב'). [ואולם עיין בביאור הלכה (שם ד"ה עד) שתקשה הלא השו"ע (שם) לגבי ערב שבת פסק כדעת רבנו תם, ומדוע לא כתב כן במוצאי שבת. ותיירץ שמן הסתם הראוה ג' כוכבים קטנים עברו ד' מילין, אבל אם באמת יודע שלא עברו צריך להמתין. ועוד תירץ בשם המנחת כהן, שהעיקר הוא הג' כוכבים, וגם לרבנו תם אם רואה ג' כוכבים קטנים שיוצאים רצופים אינו צריך לתכות לד' מילין. ולפי"ז אפשר לסמוך על ראית ג' כוכבים קטנים רצופים גם למחמירים כר"ת. וצ"ע].

סב. נשים חייבות בהבדלה כשם שחייבות בקדוש (שו"ע סי' רצ"ו סעי' ח בסתם), ואולם יש הסוברים שאינן חייבות בהבדלה (שם בשם יש מי שאומר), ולכן כתב הרמ"א (שם בהגה) שלא יבדילו לעצמן רק ישמעו את ההבדלה מאחרים. ואמנם אם אין מי שיבדיל להם גם לדבריו חייבות להבדיל ואף שותות מכוס ההבדלה (משנ"ב ס"ק ל"ה). ואמנם בספר תולעת יעקב (סוד מוצאי שבת) כתב וז"ל: וכבר ידעת מה שאמרו רז"ל (סנהדרין ע) בסוד העץ שחטא בו אדם הראשון גפן היתה, ואמרו (ב"ר י"ט. ב) מלמד שחטטה ענבים ונתנה לו, והם סורי הגפן נכריה, קובעת כוס התרעלה כוס חמתו. וכנגד זה בא לאשה דם נדות סוד הוזהמא שהטיל נחש בחוה. ולפי שנתכוונה להבדל מאדם על ידי היין אין הנשים טועמות יין של הבדלה. עכ"ל. והביא דבריו השל"ה (מסכת שבת תורה אור אות מ), והביא דבריהם המ"א (סי' רצ"ו ס"ק ד). ובאמת שאלו סודות שלא גילה לנו רבנו האר"י ואין לנו לחוש להם, ובפרט בעת הצורך וכגון שלא הבדילה ואין מי שיבדיל לה, וכן נראה מהבא"ח שאינו חש לסודות אלו ולכן פסק (ש"ש ויצא אות כ"ב) שאם האשה יודעת לברך, טוב שתברך ותבדיל לעצמה, ע"ש. ומה שאומרים העולם שאם תשתה מכוס הבדלה יגדל לה שפם, הם דברים בטלים ואמונות תפלות, ואסור מחמת כן לבטל מצות הבדלה וח"ו לאכול ולשתות בלא להבדיל. (וכן ראיתי לידדי הרה"ג נהראי שפענב שליט"א בשו"ת שים שלום ח"ב סי' ט"ז שכתב כן). וגם ילדים שהגיעו לגיל חינוך, הוריהם חייבים להנכסם לעשות הבדלה לפני שיאכלו וישתו. (ילקוט יוסף כרך א' ח"ד עמ' תתי"ז).

סט. במסכת פסחים (ק"ה) אמר ר' עקיבא כל הטועם כלום קודם שיבדיל מיתתו באסכרה, ואולם בבית מדרשו של רב אשי לא הקפידו על שתית מים, [היינו שמפרשים דברי ר' עקיבא בשוטה שאר משקים אבל לא מים, וכן הוא בתוס' (ד"ה לא קפדי)], וכ"פ הרמב"ם (פכ"ט משבת ה"ה) והשו"ע (סי' רצ"ט סעי' א'). אולם בספר פרי עץ חיים (שער השבת פרק כ"ד) כתב: מורי זלה"ה הזהרני מאוד שלא אשתה מים קודם הבדלה, ואמר לי כי השוטה מים בזמן שהוא ימות באסכרה. ע"כ. [ולכאורה משמע שמבין דברי ר' עקיבא שבגמרא כפשוטם שאסור לטעום כלום אפילו מים, ואולם א"כ סותר דברי תלמידי רב אשי שהתירו מים בגמרא במפורש, ובודאי שאינם סותרים דברי ר' עקיבא]. ואמנם המעיין בפרי עץ חיים יראה שיש נוסחא אחרת הגורסת: השוטה מים בין השמשות של מוצאי שבת שימות. הרי שהעמיד האיסור דוקא בבין השמשות, [וכן מוכח מהמשך דבריו שכתב: אבל אם היה אוכל בשולחן בסעודה שלישית, ונמשכה סעודתו, שראוי לומר הבדלה, יכול לשתות בתוך הסעודה קודם הבדלה, ואין בכך כלום. ע"כ. ומשמע שכל הבעיה דוקא בין השמשות שעדיין לא ראוי להבדיל, אבל אחר שכבר הגיע הלילה ויכול מן הדין לעשות הבדלה, יכול הוא לשתות, ועוד שאם הוא משום דברי ר' עקיבא מדוע נקט דוקא שתיה ולא אסר כל טעימה], וכן מוכח מהגהת מהר"י צמח (שם) שכתב: מכאן נראה שממה שאמרו בגמרא שכל מי ששותה מים בין השמשות ימות באסכרה וכו', וכן הלכה שבלייל שבת אסור מן הדין מפני הקידוש של לילה, ובין השמשות של מוצאי שבת אסור מפני האסכרה. עכ"ל. וא"כ אין קשר בין דברי רבנו האר"י לר' עקיבא שרבנו האר"י מדבר בדוקא על בין השמשות, ואוסר רק מים, ובודאי כונתו למה שהובא בב"י והובא ברמ"א (סי' רצ"א סעי' ב') שלא ישתה מים בבין השמשות של מוצאי שבת, שגזול את המתים, ע"ש היטב.

